

Χάρης Βλαβιανός,
*Πλατωνικοί διάλογοι ή γιατί
στο σπήλαιο κάνουν όλο
πάτσι, Πατάκη, Αθήνα 2022,
256 σελ.*

Περιπλάνηση στην ιστορία των ιδεών

Από την ANNA ΓΡΙΒΑ

Όταν πριν από περίπου ένα χρόνο ο Χάρης Βλαβιανός μου ανέφερε ότι ετοίμαζε ένα βιβλίο στο οποίο σκόπευε να δώσει τον τίτλο Πλατωνικοί διάλογοι, η ιδέα του αυτή με προβλημάτισε: με ποιον τρόπο θα μπορούσε ένας σύγχρονος συγγραφέας να συνομιλήσει με το έργο του αρχαίου φιλοσόφου γράφοντας όχι φιλοσοφία, δοκίμιο ή ιστορία, αλλά λογοτεχνία;

Ανέμενα με περιέργεια τους Πλατωνικούς διαλόγους του Χάρη Βλαβιανού, δεδομένου του γεγονότος ότι μελετώ επιστημονικά τον Πλάτωνα ακριβώς από αυτή τη σκοπιά: πώς δηλαδή το πλατωνικό έργο επέδρασε διαχρονικά στη λογοτεχνία. Μπορεί να μην είναι τόσο γνωστή και συζητημένη στην Ελλάδα αυτή η πλευρά της ιστορίας της λογοτεχνίας, οι επιδράσεις δηλαδή του Πλάτωνα στον λογοτεχνικό λόγο, αλλά στις ιταλικές σπουδές (που είναι το δικό μου αντικείμενο) δεν μπορεί να κατανοηθεί και να ερμηνευθεί η μεγάλη στροφή που συνέβη στη λογοτεχνία κατά τον 15ο και τον 16ο αιώνα χωρίς να γίνει αναφορά στον έλληνα φιλόσοφο και στο ρεύμα των νεοπλατωνικών. Το πέρασμα από τη λογοτεχνία του Μεσαίωνα στη λογοτεχνία της Αναγέννησης κατέστη δυνατό, σε μεγάλο βαθμό, επειδή ήρθε ξανά στο φως το πλατωνικό έργο.

Με ποιον ακριβώς τρόπο ο Πλάτων αλλάζει τη λογοτεχνία; Η απάντηση σε αυτό το ερώτημα είναι διττή: ο πλατωνικός λόγος αφενός διαμορφώνει τον τρόπο με τον οποίο η λογοτεχνία αντικρίνει και εκφράζει τον έρωτα, αφετέρου επιδρά σε κείμενα λογοτεχνικής υφής που καταπιάνονται με πολιτικούς οραματισμούς.

ΕΡΩΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Όσον αφορά την έκφραση της φύσης του έρωτα μέσα στη λογοτεχνία της Αναγέννησης, πρωτίστως στην ποίηση αλλά και σε πλήθος άλλων λογοτεχνικών ειδών, κεντρικό ρόλο έπαιξε η παθιασμένη ανάγνωση εκ μέρους όλων των καλλιτεχνών του πλατωνικού Συμποσίου. Για να φτάσουμε σε αυτή την πραγματική μανία που κατέλαβε τους καλλιτέχνες για το Συμπόσιο έχουν προηγηθεί κάποια γεγονότα-σταθμοί:

α) Το 1462 ιδρύεται, έπειτα από ανάθεση του Κόζιμο των Μεδίκων, η Πλατωνική Ακαδημία της Φλωρεντίας, με πρωτεργάτη τον φιλόσοφο Μαροίλιο Φιτσίνο, ο οποίος, ανάμεσα στο πλήθος των έργων που αφορούν το πλατωνικό έργο, συγγράφει το *De amore*, έναν πρωτότυπο σχολιασμό του πλατωνικού Συμποσίου που πραγματικά διαμορφώνει όλη τη νέα αντίληψη περί της θείας φύσης του έρωτα και της μητικής διάστασης στην οποία οδηγεί η ερωτική ένωση.

β) Το 1484 πραγματοποιείται η έκδοση του πλατωνικού corpus σε μετάφραση του Μαροίλιο Φιτσίνο, την οποία ακολουθούν κι άλλες σημαντικές εκδόσεις μέχρι και το 1513, οπότε πραγματοποιείται η έκδοση του Άλδου Μανούτιου. Έτσι, οι διάλογοι του Πλάτωνα πλημμυρίζουν αυλές, ακαδημίες, καλλιτεχνικούς κύκλους, μυστικές φιλοσοφικές ομάδες, επιστημονικές συντροφίες. Σήμερα γνωρίζουμε καλά πως το Συμπόσιο υπήρξε πηγή αμέτρητων εμπνεύσεων για την ερωτική ποίηση, αλλά και για πλήθος έργων που ανήκουν σε ένα πρωτότυπο διαλογικό είδος με έντονη φιλοσοφική και ποιητική υφή, κατά μίμηση των πλατωνικών διαλόγων. Ενδεικτικά αναφέρω το *Dialoghi d'amore* του Leone Ebreo και το *Dialogo dell'Infinità d'amore* της τολμηρότατης για την εποχή της ποιήτριας Tullia d'Aragona. Σε πολλά από τα έργα αυτού του είδους είναι η γυναίκα που τίθεται στο προσκήνιο ως εκείνη που διδάσκει, αποκαλύπτει, οδηγεί στην αλήθεια: ένας σμήνος από νέες Διοτίμες φτερουγίζουν με τα λόγια τους μέσα στα κείμενα αυτής της εποχής μιλώντας για την πνευματική υπέρβαση στην οποία οδηγεί ο έρωτας, αλλά και για τη σωματική εμπειρία που οδηγεί στη μύηση σε έναν ανώτερο κόσμο.

Από την άλλη πλευρά, αρχί-

ζει να αναπτύσσεται ένας λόγος που θέτει στο επίκεντρό του την πολιτική και τον προβληματισμό περί του ιδεώδους πολιτεύματος, πάντοτε όμως σε ένα πλαίσιο λογοτεχνικής γραφής με έντονες επιδράσεις από την πλατωνική Πολιτεία. Έτσι, εκτός από πολιτικές πραγματείες (όπως αυτές του Μακιαβέλι), κάνουν την εμφάνισή τους οι λεγόμενες ουτοπίες, γραμμένες υπό μορφή μυθιστορηματική-διαλογική. Ως χαρακτηριστικά παραδείγματα αναφέρω τις ουτοπίες των Τομάζο Καμπανέλα και Τόμας Μορ. Σε αυτού του είδους τα έργα το μοτίβο που επαναλαμβάνεται συχνά είναι η άφιξη ενός ταξιδιώτη, ο οποίος αφηγείται την επίσκεψή του σε έναν μακρινό τόπο (συνήθως πρόκειται για ένα νησί) και περιγράφει την εκεί πολιτική και κοινωνική κατάσταση δίνοντας αφορμή για έναν διάλογο περί του ορθού πολιτικού συστήματος.

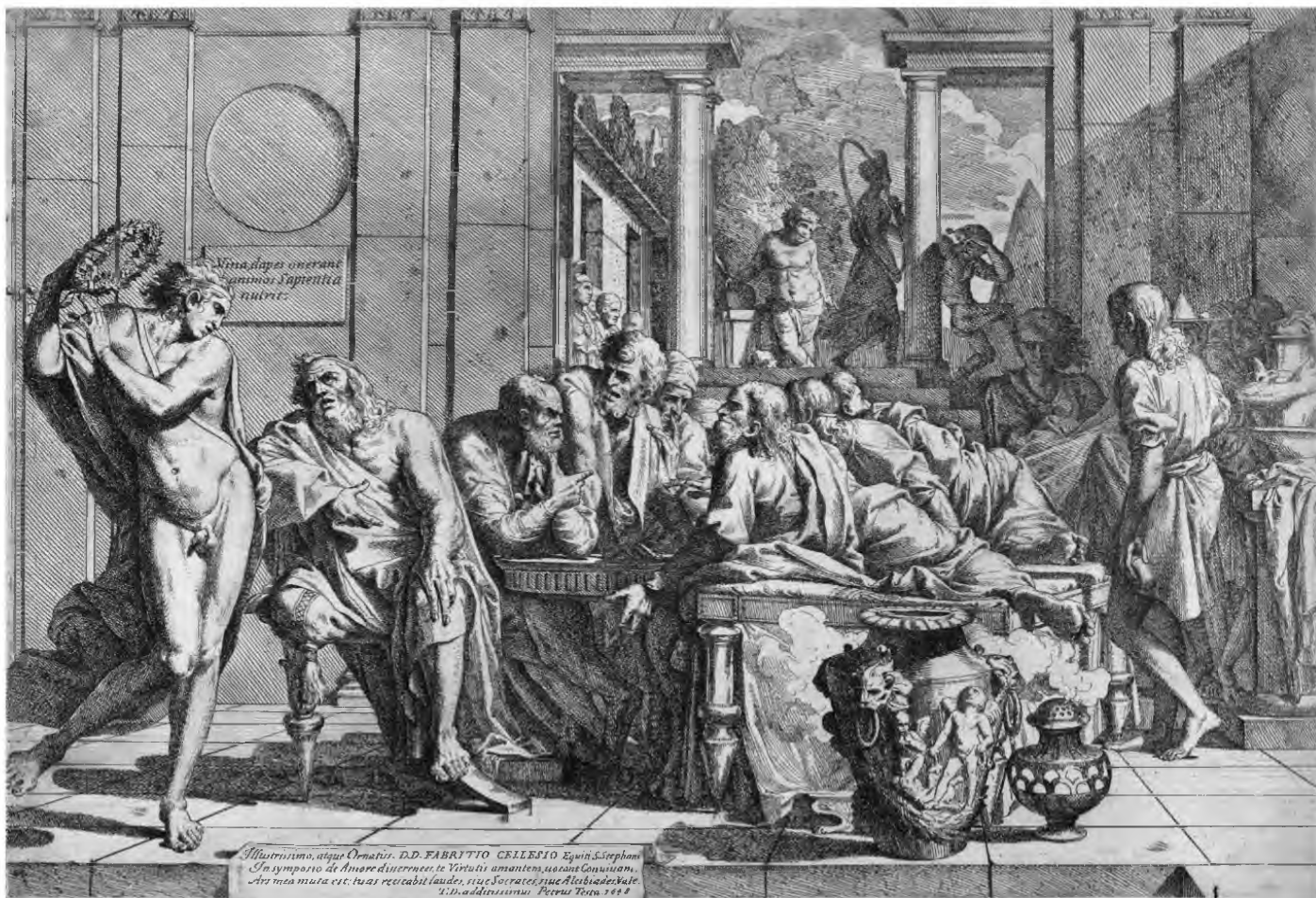
Αυτή η σύντομη αναφορά μου σε δύο από τους βασικότερους άξονες των πλατωνικών επιδράσεων στην ιστορία της ευρωπαϊκής λογοτεχνίας δεν είναι τυχαία: στο βιβλίο του Βλαβιανού οι άξονες αυτοί υπάρχουν, σε ένα νέο πλαίσιο, μέσα σε έναν άλλο κόσμο, πολύ διαφορετικό από τον κόσμο εκείνο που ανέτειλε αιώνες πριν. Και όχι μόνο υπάρχουν αυτοί οι δύο άξονες που συνομιλούν με τους προβληματισμούς του Συμποσίου και της Πολιτείας, αλλά μπορεί κανείς να βρει και πλήθος άλλων νημάτων που μας οδηγούν στον Πλάτωνα, για να δώσουν όμως απαντήσεις με έναν τρόπο σύγχρονο και απολύτως ανατρεπτικό, όπως θα προσπαθήσω να δείξω στη συνέχεια.

Ο ΠΛΑΤΩΝ ΗΤΑΝ ΧΙΟΥΜΟΡΙΣΤΑΣ

Οι Πλατωνικοί διάλογοι του Χάρη Βλαβιανού αρθρώνονται σε τέσσερα μέρη. Σε καθένα από αυτά, τα θέματα και οι τρόποι διαφοροποι-

ούνται, για να καταλήξουν όμως στο τέλος να δημιουργήσουν μια δέση προβληματισμών με κοινό υπόβαθρο. Στο πρώτο και στο δεύτερο μέρος παρακολουθούμε διαλόγους ζευγαριών, φίλων, συγγενών, αλλά και ανθρώπων που από μια συγκυρία της τύχης βρέθηκαν σε έναν κοινό τόπο και χρόνο. Τα πρόσωπα αυτά γίνονται μια σύγχρονη μορφή των δεσμοτών του πλατωνικού σπηλαίου: τυφλοί που προσπαθούν να δουν, κωφοί που προσπαθούν να ακούσουν, άνθρωποι που αναζητούν την αλήθεια και τη βεβαιότητα σε έναν κόσμο εξόριστο πια από τους μύθους, τη μεταφυσική αναζήτηση, την πίστη στην ύπαρξη ενός νοήματος. Και δεν θα υπήρχε καλύτερη και πιο «σοκρατική» επιλογή από το να φανεί όλη αυτή η παράδοση (ή και παράλογη) κατάσταση μέσα από το χιούμορ, την ειρωνεία, τον σαρκασμό και τον αυτοσαρκασμό. Γιατί, αν έφερε κάτι απολύτως επαναστατικό ο Σωκράτης στην ανθρώπινη ιστορία, αυτό είναι η μέθοδος της ειρωνείας και του χιούμορ ως ένας τρόπος υπονόμησης των προκατασκευασμένων ιδεών αλλά και αυτουπονόμησης και αμφισβήτησης της κάθε αυθεντίας. Αυτή είναι άλλωστε η στάση που όρισε εκείνο που ονομάζουμε «ελληνικό πνεύμα»: να αμφιβάλλω, να γελάω με τα πεπερασμένα μου όρια, να διασκεδάω με την περιορισμένη μου γνώση και τις αυταπάτες μου, ώστε να μπορέσω με μέτρο και σύνεση να πορευτώ προς τη γνώση, όση γνώση τέλος πάντων μπορεί να αγγίξει ένας θνητός.

Το βιβλίο του Βλαβιανού πιάνει το νήμα μιας παράδοσης χιούμορ και παρωδίας που απαντάται στην αρχαία ελληνική γραμματεία και κάνει αισθητή την παρουσία της όχι μόνο στο θέατρο και στην ποίηση, αλλά, όπως διαπιστώνουμε, και στη φιλοσοφία. Και είναι αυτή ακριβώς η παράδοση που μεταλαμπαδεύεται στη συνέχεια στην Ευρώπη και που μοιάζει στη

Harris Brisbane Dick Fund, 1926

Pietro Testa, *Το συμπόσιο του Πλάτωνα*, 1648, χαρακτικό, 26,1 x 38,6 εκ.

νεότερη, τη δική μας λογοτεχνία, να έχει ξεχαστεί ή τέλος πάντων να έχει υποβαθμιστεί. Το πρώτο που μας λέει, λοιπόν, το βιβλίο είναι ότι πρέπει να μάθουμε να γελάμε, γιατί, όπως μας έδειξε και ο Σωκράτης, το γέλιο είναι μια οδός προς την αλήθεια. Ας θυμηθούμε, άλλωστε, και τον πλατωνικό *Φαίδωνα*: σε αυτόν τον διάλογο ο Σωκράτης, καταδικασμένος πια σε θάνατο και αναμένοντας την εκτέλεση της ποινής του, περιπαίζει τους μαθητές του που θρηνούν και τους καλεί να κάνουν κάτι πιο δημιουργικό στο χρόνο που τους απομένει μαζί του, δηλαδή να προσπαθήσουν να αναπτύξουν μια επιχειρηματολογία για την απόδειξη της αθανασίας της ψυχής! Να μια πρώιμη μορφή μαύρου χιούμορ! Και στο βιβλίο του Βλαβιανού συχνά ο θάνατος είναι αφορμή για χιούμορ, όπως όταν πρόκειται για ένα λάθος που γίνεται στη διάρκεια μιας κηδείας («Μπλακ τζακ») ή όταν ένας άντρας απαιτεί βοήθεια από έναν άγνωστο για να αυτοκτονήσει («Η

αλεπού έχει ψυχή»). Το ίδιο αυτό θέμα της αυτοκτονίας επανέρχεται και στο «Οι κόκκινες κάλτσες του Γκουάτσο», όπου δύο επίδοξοι αυτόχειρες συνομιλούν στο κατάστρωμα ενός πλοίου:

«Ήταν ένα υπέροχο σκυλί, όμοιο του δεν θα υπάρξει» είπε. «Τώρα με ποιον θα παίξω σκάκι;»
 «Παίζατε σκάκι με τον σκύλο σας;» είπα.
 «Και σκάκι και τάβλι και πρέφα. Αυτό το σκυλί έκανε τα πάντα» είπα.
 «Και μετά την κηδεία, τι σκέφτεστε να κάνετε;» είπα.
 «Ν' αυτοκτονήσω» είπα.
 «Για ένα σκυλί;» είπα. «Υπάρχουν πολύ πιο σοβαροί λόγοι για να βάλει κανείς τέλος στη ζωή του».
 «Όπως;» είπα.
 «Να σε παρατήσει η γυναίκα σου, να σε μισούν τα παιδιά σου, να χάσεις τη δουλειά σου, να είσαι στα πρόθυρα εμφράγματος» είπα.
 «Παιδιά δεν έχω· είμαι χρόνια

άνεργος· και η γυναίκα μου, εντυκάως, πήγε στον άλλο κόσμο» είπε. «Χωρίς τον Γκράουτσο, είμαι ένα τίποτα».
 «Ξέρετε γιατί ήρθα να σας μιλήσω;» είπα.
 «Όχι» είπα.
 «Γιατί έχω κι εγώ σκοπό ν' αυτοκτονήσω, και μάλιστα σε λίγα λεπτά» είπα.
 «Μου κλέψατε την ιδέα» είπα.
 «Σας είπα μόλις προ ολίγου ότι, χωρίς το σκυλί μου, η ζωή μου δεν έχει νόημα».
 «Ούτε η δική μου έχει» είπα.
 «Κι εξάλλου, εγώ σας πλησίασα και σας μίλησα, επομένως εγώ δικαιούμαι να κάνω την πρώτη κίνηση».

Ο Πλάτωνας δεν διατάζει να αναδείξει με χιούμορ, σε κάθε ευκαιρία, τη δυσκολία του ανθρώπου να φτάσει στην αλήθεια: συναντά κανείς αυτό το μοτίβο ακόμη και στον πιο «μαθηματικό» από τους διαλόγους του, τον δυσπρόσιτο *Παρμενίδη*, όπου οι Ελεάτες φιλόσοφοι, ο Παρμε-

νίδης και ο Ζήνων, περιπαίζουν τον νεαρούλη Σωκράτη, ο οποίος ήδη έχει γίνει γνωστός για τη διατύπωση της θεωρίας των ιδεών, αλλά δεν τουλμά να τα «βάλει» με τους σπουδαίους φιλοσόφους και αποδέχεται την ειρωνεία τους μπροστά στις αδυναμίες των θέσεών του. Να λοιπόν μια στάση απολύτως επαναστατική: η μη αποδοχή κανενός παντογνώστη. Αυτό το ίδιο θέμα είναι που τίγεται και ο Βλαβιανός ήδη από την αρχή του βιβλίου, όταν στο προοίμιο ένας «ιδιοφυής» παρουσιάζεται να κομπάζει και να υποτιμά κάθε άλλον άνθρωπο με τον οποίο συναναστρέφεται:

Οι φοιτητές του τον κοιτούν έντρομοι στα μάτια. Ό,τι κι αν λένε του φαίνεται προβλέψιμο, κοινότοπο. Απορρίπτει όλες τις εργασίες τους με ειρωνικά σχόλια όπως: «Κανείς δεν βγήκε από το σπήλαιο του Πλάτωνα κρατώντας στο χέρι iPhone». Με κάθε αφορμή, επαναλαμ-

βάνει τη γνωστή αποστροφή του Αϊνστάιν για τη βλακεία. Στην πόρτα του γραφείου του έχει κρεμάσει μια ταμπέλα που γράφει: «Το πανεπιστήμιο δεν προσφέρει παρά μόνο πτυχιούχο άγνοια».

Είναι τελειομανής. Απεχθάνεται την επιτήδευση, τα λεκτικά πυροτεχνήματα. Αγαπημένος του φιλόσοφος είναι ο Νίτσε. Εξού και μοιεί τα γήπεδα, τα αεροδρόμια, τα shopping malls. Πώς να λάμψει μια ιδιοφυΐα μέσα στο άξεστο πλήθος.

Έναν τέτοιο τύπο ανθρώπου είναι που ο Σωκράτης θα ειρωνευόταν δίχως έλεος μέχρι να τον αποδομήσει ολοκληρωτικά, πράγμα που με υπόγειο και έξυπνο τρόπο συμβαίνει τελικά και μέσα στο κείμενο του Βλαβιανού. Άλλωστε, ήταν ο ίδιος ο Πλάτων που με την ίδια του τη ζωή πρότεινε μια στάση απολύτως αντίθετη από τη στάση του σομπ «ιδιοφρούς» που πρωταγωνιστεί στο πρώτο κείμενο του βιβλίου: ο Πλάτων που θαρούσε πως όλοι εν δυνάμει είχαν την ικανότητα να γνωρίσουν και να θυμηθούν την αλήθεια, ο Πλάτων που θαλασοπινιγόταν για να στήσει στη Σικελία μια ιδανική πολιτεία συζητώντας, μάταια όπως αποδείχθηκε, με άρχοντες που πίστευε πως μπορούσαν να μάθουν, ο Πλάτων που εκφώνησε τον γεμάτο μαθητικές έννοιες λόγο του περί του αγαθού μπροστά σε ψαράδες και αγχοφόρους, θεωρώντας πως κάποιος θα μπορούσε να βγει από τις πλάνες των αισθητών.

Και όπως ο Σωκράτης με διαδοχικές εφορμήσεις αλληπάλλων ερωτημάτων που αναδιατυπώνονται, επαναλαμβάνονται, αναδιαμορφώνονται προσπαθεί να φτάσει στην αλήθεια, έτσι και στους Πλατωνικούς διαλόγους του Βλαβιανού συχνά οι ερωτήσεις γίνονται και ξαναγίνονται μέχρι να βρει κανείς την αληθινή απάντηση. Αυτό συμβαίνει στο «Καθαρήριο» όπου ο γιος προσπαθεί να εκμαιεύσει την αλήθεια από τη μητέρα του, η οποία θα υπεκφύγει μέχρι η επιμονή της ανακτήσει της του γιου να τη νικήσει:

«Γιατί έφυγες;»
«Επειδή ήθελα να ζήσω τα τελευταία χρόνια στη Ρώμη, εκεί όπου υπήρξα για λίγο ευτυχισμένη».

«Γιατί έφυγες;»
«Επειδή μ' είχαν πνίξει τα χρέη και φοβήθηκα ότι θα με συλλάβουν».

«Δεν σκέφτηκες τις συνέπειες;»

«Ποιες συνέπειες;»

«Δεν σκέφτηκες τις συνέπειες;»

«Την ώρα εκείνη δεν μ' ενδιέφερε κανείς άλλος».

«Γιατί άφησες τη Μαρίνα να φτάσει σ' αυτό το σημείο;»

«Δεν φταίω εγώ. Τα είχε όλα. Εκείνη έμπλεξε».

«Γιατί άφησες τη Μαρίνα να φτάσει σ' αυτό το σημείο;»

«Επειδή δεν την αγάπησα ποτέ ως παιδί μου».

«Ποιος ήταν ο πατέρας της;»

«Ο Υγιο».

«Ποιος ήταν ο πατέρας της;»

«Τι σημασία έχει; Αφού της έδωσε τ' όνομά του».

ΜΑΤΑΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΑ ΠΑΘΗ

Η πλατωνική σύλληψη του βιβλίου αναπτύσσεται και στον προβληματισμό που εκδιπλώνεται περί της ιστορίας και της πολιτικής. Η αντίληψη της ιστορίας είναι κυκλική, τουτέστιν απολύτως ελληνική, σε αντίθεση με την ιουδαιοχριστιανική γραμμική αντίληψη του χρόνου. Μέσα σε αυτό το πλαίσιο της κυκλικότητας της ιστορίας ο άνθρωπος πρέπει να σταθεί και πάλι όρθιος με μέτρο και επαρκές χιούμορ: δεν υπάρχει σωτηρία άλλη από το να βρεις τη μικρή σου θέση στο σύμπαν των αντιθέσεων και των ανθρωπίνων παθών. Αυτό γίνεται ορατό σε κείμενα του τρίτου μέρους, με χαρακτηριστικότερο το «Ποιος είπε ότι ο θεός δεν έχει χιούμορ», όπου παρακολουθούμε μια βιζαντινή ιστορία μάταιων θρησκευτικών και πολιτικών παθών:

Ο Θεόδωρος Β' Λάσκαρης πεθαίνει.

Ο φιλόδοξος και αδίστακτος Μιχαήλ Η' Παλαιολόγος οργανώνει εξέγερση των μισθοφόρων, δολοφονεί τον επίτροπο του ανήλικου διαδόχου, Ιωάννη Δ' Λάσκαρη, και καταλαμβάνει τον θρόνο.

Ο Πατριάρχης Αρσένιος αποσύρεται στη μονή Πασχασιού, σε ένδειξη διαμαρτυρίας.

Ο Μιχαήλ εκλέγει νέο Πατριάρχη τον Νικηφόρο Β', ο οποίος πεθαίνει λίγους μήνες αργότερα, οπότε καλεί τον Αρσένιο να επιστρέψει στην Κωνσταντινούπολη.

Ο Μιχαήλ διατάζει να τυφλωθεί και να εξοριστεί ο Ιωάννης. Ο Αρσένιος αφορίζει τον Μιχαήλ.

Ο Μιχαήλ καθαρίζει τον Αρσένιο και ορίζει νέο Πατριάρχη τον Γερμανό Γ'.

Ο λαός αντιδρά στην καθαίρεση του Αρσένιου και θεωρεί τον Μιχαήλ σφετεριστή του θρόνου.

Η αδελφή του Μιχαήλ, Μαρία, δηλώνει οπαδός του Αρσένιου.

Ο Γερμανός Γ' αφορίζει τον Αρσένιο.

Αν η πλατωνική Πολιτεία είναι ένα διαλεκτικό και νοητικό πείραμα για το πώς μπορεί να δομηθεί μια ιδανική κοινωνία, ενώ συγχρόνως αποδομείται και καταδικάζεται ο τύραννος ως η χειριστή μορφή του ανθρώπινου είδους (μύθος του Ηρόδ), στο τρίτο μέρος του βιβλίου του Βλαβιανού οι διάλογοι του σημαντικού Ρώσου συγγραφέα Ντμίτρι Πρίγκοφ (1940-2007) πραγματοποιούν τη δική τους σύγχρονη εκδοχή της αποδόμησης του ολοκληρωτισμού με το μόνο όπλο που κατέχει ένας ποιητής: τη γλώσσα. Έτσι, στον πρώτο διάλογο του Πρίγκοφ ο Στάλιν αφαιρεί ένα προς ένα τα γράμματα από το όνομα του Ντοστογιέφκι θαρρώντας πως έτσι καταργεί την ελευθερία του λόγου, αλλά στον δεύτερο διάλογο συμβαίνει το αντίστροφο: ο συγγραφέας αφαιρεί ένα προς ένα τα γράμματα από το όνομα του Στάλιν και τον καθιστά ένα τίποτα μπροστά στην τόλμη εκείνου που θα βρει τον τρόπο να μιλήσει όποιο κι αν είναι το τίμημα. Και πράγματι, ο Πρίγκοφ κυνηγήθηκε από το καθεστώς, αλλά δεν κάμφθηκε.

Η ΓΥΝΑΙΚΑ

Το βιβλίο, όμως, δεν θα μπορούσε να μην πλάσει τη δική του Διοτίμα, η οποία, ως συνέχεια της πλατωνικής, έρχεται να αποκαλύψει και πάλι με τόλμη τα ανείπωτα, που αυτή τη φορά δεν είναι φιλοσοφικές αλήθειες, αλλά το να μιλήσει για τη ζωή της, που ήταν η ζωή πολλών σοφών γυναικών μέσα στην ιστορία:

Με ρωτάς αν ήμουν εγώ; Φυσικά και ήμουν. Αλλά αυτός ο μισογύνης δεν ήθελε ν' αποκαλύψει την αληθινή μου ταυτότητα. Έχεις αναρωτηθεί,

γλυκιά μου, τι σημαίνει «Διοτίμα»; Θυμάσαι ποιον αποκαλούσαν «Δία» οι Αθηναίοι, και ποια γυναίκα ήταν αυτή που τον τιμούσε; Ποιος ο λόγος να πει ψέματα, θα μου πεις. Αχ! Μετά τον ξαφνικό του θάνατο, πόσοι και πόσοι προσπάθησαν με συκοφαντίες και ψευδή ν' αμαυρώσουν την εικόνα μου. Έφτασαν να με κατηγορήσουν ότι ήμουν εταίρα, ότι διατηρούσα οίκο ανοχής, ότι τα βράδια έφερνα κορίτσια στο κρεβάτι μας. Το χειρότερο, ότι διέφθειρα όχι μόνο αυτόν, αλλά όλη τη νεολαία της Αθήνας. Σου θυμίζει κάτι αυτό;

Η Διοτίμα του Βλαβιανού είναι η Ασπασία (όπως άλλωστε πολλοί ιστορικοί έχουν υποθέσει), η οποία στέκεται απέναντί μας, για να χλευάσει όσους τη χλεύασαν και να μνημονεύσει όσους την τίμησαν. Η Διοτίμα είναι η «Κυρία Περικλή», όπως τιτλοφορείται το κείμενο, και έρχεται να συνομιλήσει με τις μυθικές και ιστορικές κυρίες της σπουδαίας σύγχρονης ποιήτριας Carol Ann Duffy, που μεταφράζονται στο τέταρτο μέρος του βιβλίου: με την «Κυρία Τειρεσία», την «Κυρία Δαρβίνου», την «Κυρία Ικάρου», την «Ευρωδίκη». Με όλες εκείνες που είχαν όνομα, αλλά το όνομα αυτό ξεχάστηκε και πρέπει να το διεκδικήσουν ξανά, όπως διεκδικούν μια θέση στη μνήμη μας και οι γυναίκες της πλατωνικής σχολής, αλλά και οι ιέρειες, οι μάντισσες, οι ποιήτριες, που με βεβαιότητα αναπνέουν μέσα σε κείμενα που χάθηκαν ή μέσα σε σκέψεις που κατέγραψαν οι άνδρες ομότεχνοί τους.

Το βιβλίο του Βλαβιανού μάς προσφέρει μια σημαντική βεβαιότητα: ότι η ιστορία του κόσμου αξίζει να ειπωθεί ξανά και ξανά μέσα από τη λογοτεχνία και πως η αλήθεια μπορεί να αναδυθεί όχι μόνο μέσα από μια τραγωδία, αλλά και μέσα από το γέλιο. Γιατί αν κάποτε το γέλιο θεωρήθηκε επικίνδυνο μέσο αφύπνισης, όπως πολύ ωραία μάς το έδειξε και ο Ουμπέρτο Έκο στο *Όνομα του Ρόδου*, το ίδιο θα συμβαίνει πάντα: η κωμωδία της αδυναμίας μας υπάρχει για να μας ξυπνά από τις πλάνες και να μας βγάξει από την αλαζονεία μας. ■